

11. Микитюк Л. "Я французьку вивчив би тільки за те..." / Леонід Микитюк // Голос України. – 1995. – 18 березня. – С. 14.
12. Никанорова О. Французи дбають про свій кінематограф, а ми? // Урядовий кур'єр / Олена Никанорова. – 1997. – 21 жовтня. – С. 8.
13. Нитка В. Франція гостюватиме на Закарпатті / Володимир Нитка // Голос України. – 2010. – 6 липня. – С. 5.
14. Носова Д. Українська культура з погляду Франції / Дар'я Носова // Демократична Україна. – 2000. – 2 березня. – С. 3.
15. Пасова Т. Завдяки Франції у світі більше дізнаються про гуцульську вишивку / Пасова Т. // Голос України. – 2010. – №116 – 25 червня. – С. 7.
16. Поточні матеріали про культурне співробітництво України з Французькою Республікою. – К.: Відділ культури. Управління культурного та гуманітарного співробітництва Міністерства закордонних справ України. – 10 с.
17. Про Довженка – в Парижі // Демократична Україна. – 1994. – 1 вересня. – С. 3.
18. Протокол 1-го Засідання українсько-французької комісії з питань культури, науки і техніки про діяльність на 2001-2004 рр. // Відділ міжнародних зв'язків Міністерства науки і освіти України. – 2001. – 20 с.
19. Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки про статус та умови діяльності культурних центрів від 3 травня 1994 року. – С. 1-9.
20. Указ Президента України від 14 січня 2002 року №17/2002 "Про нагородження А.І.Жуковського орденом "За заслуги" II ступеня. – С. 1.
21. Україна і Франція: нариси багатомірової історії відносин. / Анатолій Жуковський, Анатолій Зленко, Володимир Манжол та ін. – Львів: Кальварія, 2001. – 320 С.
22. Французи пізнають Україну // Урядовий кур'єр – 1999. – 16 жовтня. – С. 9.
23. Щодо проекту дорожньої карти українсько-французьких відносин на 2010-2011 рр. // Поточний архів Міністерства юстиції України за 2009 р. – С. 1-4.
24. De Montbrial Thierry. L'Ukraine joue son unité et son identité // Le Monde. – 2004. – 16 déc. – P. 8.
25. Verhun J. Les ruines historiques et culturelles entre l'Ukraine et la France / Verhun J. // L'Est européen. – 1994. – №233. – P. 39-51.

УДК 75(477):631"19/20"

Тетяна Георгіївна Купрій,
кандидат історичних наук, доцент
Київського університету імені Бориса Грінченка;
Вероніка Миколаївна Купрієнко,
студентка Київського університету
імені Бориса Грінченка

МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА ІВАНКІВЩИНИ – ПЕРЛИНИ ПОЛІССЯ

У статті розглядаються проблеми розвитку образотворчого мистецтва Іванківського району Київської області в XX–XXI столітті у світлі відображення творчості М. Приймаченко, Ф. Приймаченка, В. Скопича та інших. Аналізуються праці художників у розрізі художньої цінності українського і світового значень.

Ключові слова: мистецтво, художник, картина, суспільство.

In the article the problems of development of fine art of Ivankiv district of the Kiev area of XX- XXI ages are examined in the light reflections of creation of M. Priymachenko, F. Priymachenko, V. Skopicha et al. Labours of artists are analysed in the cut of artistic value of the Ukrainian and world values.

Keywords: art, artist, picture, society.

Трансформація, що відбувалася в Україні в XX–XXI ст., привернула увагу суспільства насамперед до економічних, політичних та соціальних проблем, що певною мірою призвело до нехтування цінностями духовної культури, зокрема образотворчого мистецтва. Але навіть у період значних катаклізмів у суспільно-політичному житті, рубіж століть увійшов в духовну національну скарбницю з помітними і вагомими здобутками українських митців, процесами їх визнання у світі. В роки незалежності українське мистецтво збагатилося за рахунок повернення із забуття доробку багатьох талановитих митців насамперед завдяки реабілітації і визнанню творчості митців та привернення уваги до творчого доробку співвітчизників за кордоном, що призвело до диференціації цінностей та окреслення нових культурологічних пріоритетів.

Вирішення актуальних для українського мистецтва проблем збіглося з знаменним для історії людства переходом до нової формації, а тому значною мірою синхронізувалося з потребою певних теоретичних підсумків у розрізі глобальних світових процесів розвитку мистецтва. Актуальність дослідження полягає у значущості досягнень художньої культури Іванківського району Київської області за останнє століття, впливі культури регіону на розвиток культури Київської області в цілому та зумовле-

на також тим, що при всій своїй науковій і практичній значимості вона і донині залишається недостатньо вивченою.

Метою даної статті є вивчення вагомості культурної спадщини Іванківського району як складової частини культури Київської області.

Відповідно до поставленої мети основними завданнями дослідження є:

- ознайомитися у наукових цілях з основними представниками мистецької сфери регіону
- розкрити характерні риси художньої культури району;
- окреслити вплив культури Іванківського району на розвиток культури Київщини;
- з'ясувати вагу культурної спадщини для області та держави.

На сьогодні сучасна наука приділяє недостатню увагу питанням мистецького життя країни, пов'язано із вимогами та потребами практики. Так проблемам регіонального розвитку художньої культури, зокрема Східного Полісся присвятили свої дослідження такі вітчизняні вчені, як: Бушак С., Данченко А. С., Притика І, Смовж П. [1; 3; 6; 7] Питанню внеску у розвиток народної художньої творчості української художниці М. Приймаченко присвячено праці Гірник Т., Мушленко С., Шестакова О. [2; 5; 8] та інших.

Стрімкий розвиток культури Іванківщини – гордості українського Полісся – припадає на неспокійний період – ХХ століття. До цього часу художня культура вважалася не справою життя, а лише брало захопленням і хобі. Розвитку мистецтва заважали умови господарської праці, напружені виснажливий графік робочого дня, велике домогосподарство і неможливість через це займатися якоюсь діяльністю. Тому, можливо, вплив мистецтва району не настільки великий, щоб говорити про цілковитий світовий рівень, проте серед митців Іванківщини є діячі культури, які заслужили звання Народного художника України, лауреата Державної премії імені Т. Г. Шевченка, Заслуженого діяча мистецтв України, Заслуженого майстра народної творчості України. Земля народила чимало творчих особистостей в різних областях культури – мистецтві, декоративно-прикладному мистецтві, народній творчості.

Серед найвідоміших митців варто відзначити Народну художницю України і Заслуженого діяча мистецтв – Марію Приймаченко (1909–1997 рр.), яка зробила величезний внесок в розвиток художньої культури району. Діяльність лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка Марії Приймаченко – явище самобутнє, неповторне, як мистецтво кожного з великих майстрів, яке висвітлено в статтях, альбомах, науково-популярних фільмах, теле – і радіопередачах [5, 8]. За її життя, протягом 30-80 років ХХ ст., відбулося близько 60 виставок картин, найвідоміші з яких – "Калиновий берег", "Галя і козак", "Тата молодії", "Стародавній болотяний звір", "Ой у полі три діди", в найвідоміших державних і приватних галереях і мистецьких центрах України, Росії, Франції, Болгарії, Австрії, Угорщини, Канади, Білорусі, Бельгії, Данії, Швеції, Португалії, Польщі, в Прибалтиці, Узбекистану, Казахстану, Чехії, Грузії. Створила художниця понад 800 картин, 650 з яких зберігаються в Київському музеї українського народного декоративного мистецтва [2, 48]. Інші її роботи в закордонних і вітчизняних збірках іменитих колекціонерів.

Будучи хворою з дитинства на поліомієліт, і маючи обмеження у русі, художниця вишивала. Першими її живописними роботами дослідники вважають перенесені на картон і папір мотиви традиційного настінного розпису й вишивки. Творчість М. Приймаченко стала відомою від 1936 р., коли вперше у Києві на Всеукраїнській виставці народного мистецтва були експоновані її малюнки й нагороджено дипломом першого ступеня. Саме тоді її запрошують до експериментальних майстерень при Київському музеї українського мистецтва, де вона малювала, вишивала, розписувала керамічні глечики й тарелі. На жаль, зберігся лише один твір у цьому жанрі – "Крокодил". Митець малювала гуашшю, темперою, проілюструвала шість дитячих книжок, найвідоміші з яких: "Ой коники-сиваші" (1968 р.), "Товче баба мак" "Журавель" (1970 р.). "Чорногуз приймає душ" (1971 р.) і при цьому була лівшею.

Роботи художниці є поєднанням усіх можливих художніх стилів ХХ століття: імпресіонізму, неоромантизму, експресіонізму. Світ образів Марії Приймаченко – казковий, фантастичний. В основі його лежать фольклорні легенди, народні казки та оповідання, враження від яких органічно переплетені з дозвіллям. Усе так, як у казці: звірі, дерева, квіти розмовляють, борються за добро й стверджують його, знищуючи зло. Тема боротьби добра і зла проходить через всю творчість М. Приймаченко [8, 3].

І досі ще тільки накреслені підступи до з'ясування феномена Марії Приймаченко – народної художниці і народної поетеси. Її дивосвіт був чарівним і неповторним, унікальним і сонцяєйним, щирим і добрим, як вона сама. Людям у цьому світі жилося гармонійно і щасливо, а поміж великих, як у раю, диво-квітами з незліченною кількістю вишуканих пелюсток блукали в своїх казкових житейських справах розписні диво-звірі, і співали над ними витончені птахи з жіночими очима. Може, тому й лишається її світ поза часом і простором, бо від споглядання її робіт у душі накопичується оптимізм, піднімається настрій, впевненість, віра у краще майбутнє. Геніальна художниця створила власний мистецький стиль, в межах якого нескінченні варіанти декоративних, орнаментальних, жанрових і пейзажних композицій.

Свої думки художниця передає через персоналізовані, небачені квіти. Яскраві, декоративні, незвичні за формою та кольором, вони піднесені до рівня "дива" і вплітаються в естетично-філософське трактування стосунків людини та Всесвіту. Птахів вона створила казковими істотами химерних форм, часто квіткоподібними, з крилами-вишиванками. Проте завжди вони в Марії Приймаченко добрі, спокійні ("Захотів слоник моряком бути", "Молодий ведмідь по лісу ходить і людям зла не робить").

Серед творів Марії Приймаченко – серія малюнків "Звірі у Болотні" (1935-1941 рр.), для якої характерне біле тло, темні плями зображених звірів і птахів, пов'язаних із казковими рослинами, і цвіт.

"Людам на радість" (1960-1966 рр.), в якому переважають малюнки на кольоровому тлі. Вражають й незвичні кольори, якими художниця зображує звірів: то сині, то жовті чи темно-зелені, часто акриті орнаментом, розмальовані квітами. Колір несе основне змістовне навантаження, через нього вона передає свої думки, настрої. Відповідно до народних традицій художниця бачить в кольорах всеосяжну поетичну метафору світла, життя, красу природи, і тому її мало хвилює ботанічна правильність відображення. В цьому плані характерна пристрасть Приймаченко до зображень соняшників – яскраво-жовтих кольорів з безліччю темного насіння: свого роду переосмислене якнайдавнішого знаку, по-філософськи наповнений образ сонця, родючості, вічного кровообігу життя – народження, вмирання, відродження.

Одна з улюблених тем Марії Приймаченко, до якої вона часто зверталася, – космічна. Вона любила зоряне небо і населяла його своїми крилатими істотами – горбокониками, русалками, птахами. Навіть на Місяці вона садила городи, плакаючи свої чарівні мрії.

Загальнолюдське значення творчості Марії Приймаченко полягає в тому, що вона зв'язує витючки найдавнішої культури з сучасністю. Митець посідає одне з найпочесніших місць серед визначних майстрів "наївного" малярства поряд з Арні Руссо, Ніко Піросмані, Іваном Генералічем, Іваном Нікіфоровим. Не маючи спеціальної освіти, художниця піднялася до світових висот. Її великої мисткині внесено до Всесвітньої енциклопедії мистецтва як однієї із зірок першої величини, нагородженої найвищою відзнакою молоді незалежної України – відзнакою Президента. Адаже ніхто інший, а лише вона з надзвичайною мистецькою силою поєднала і народнопісенний лад, і ритм, і колір, і образ, і декор. І все це у – експресивному русі, внутрішній палахкій динаміці.

М. Приймаченко була не лише талановитою художницею, а й зразком наслідування як для простих українців, так і відомих. Серед них були письменники М. Бажан, П. Тичина, А. Корнійчук, М. Стельмах, М. Вінграновський, художники Н. Глущенко, Т. Яблонська, Г. Кальченко, співак Д. Гнатюк, режисер С. Параджанов, журналісти Г. Местечкін та Ю. Рост. Одних приводила проста цікавість, інших – осмислення високої естетичної цінності її мистецтва, третіх, у тому числі такого майстра, як Тетяна Яблонська, – внутрішня потреба знайти джерело творчого оновлення.

Все нові і нові дослідники творчості Марії Приймаченко намагаються осмислити цей щедрий світ любові, мудрості, мрії, що постає перед нами у всій своїй пишності і загадковості. Одним з таких її синів, учень і творчий спадкоємець – Федір Приймаченко. Після її смерті (1997 року) продовжує художню справу. Серед його праць варто відзначити "Зачарований вітряк", "Сумне кохання", цикл робіт "Люди землі" [3, 65]. Йому присвоєно звання Заслуженого художника України, лауреата премії імені Катерини Білокур. Його картини, як і Марії Приймаченко, зберігаються в Державному музеї Т. Г. Шевченка у фонді "Родина Приймаченків", а також в колекціях музеїв України, Росії, приватних колекціях.

Федір Приймаченко належить до когорти майстрів, які продовжують традиції українського декоративного живопису, створюючи нове сучасне мистецтво в душі поєднання імпресіонізму, експресіонізму, неоромантизму. Проте Федір Приймаченко вніс багато нових образів в мистецтво Київської області. Його роботи порівнюють з колажами Анрі Матісса, якого мистецтвознавець називають батьком сюрреалізму.

Петро та Іван (онуки Марії Приймаченко) – молоді талановиті художники. Зростаючи поряд з такими майстрами, як їх бабуся та батько, вони увібрали в себе все найкраще. і хоча вплив Марії Приймаченко на їх творчість безперечний, кожен з них – яскрава індивідуальність. Зокрема, у картинах Петра Приймаченка відчувається політ фантазії гідний рівня сучасних письменників-фантастів. У роботах його молодшого брата Івана більше романтики і поезії. Його жанрові картини дихають теплом, гумором і любов'ю до свого народу [3, 73].

Важливий внесок у художню культуру зробив художник Василь Скопич – Заслужений майстер народної творчості України, лауреат премії імені Катерини Білокур, музикант, столяр декоративного мистецтва. Він є учнем Марії Приймаченко, тому продовжує працювати з художніми стилями, які проглядаються у її картинах. Серед його робіт відомі такі цикли "Квіти мої – люди", "Люди на Землі", "Зірка Полин". Після 1986 року художник створив другий (як він називає), чорнобильський цикл "Зірка Полин", в якому в алегорично – символічному стилі відображені різні аспекти життя людей на ураженій радіацією землі. Кожна картина цього циклу – це застереження від необдуманих дій під час стрімкого науково-технічного прогресу.

В останні роки художник творчо розробляє ще одну, завжди актуальну тему – сумісність в людині поряд з позитивними рисами, які визначають її буття, різноманітність будь-яких недоліків: ненависті, заздрості, підлості, шахрайства. Тут філософська алегорія виходить на перший план ще більше. Гранично насичений колір, максимально символічне зображення і глибокий зміст кожної картини, роблять сьогоденню творчість Скопича багатозначним і важко сприйнятним, притягаючи до себе неординарністю думок і поглядів автора. Василь Скопич в останньому циклі своїх картин-алегорій більше зображує озвірілих людей [7, 137].

Роботи Василя Скопича несуть велике смислове навантаження, оскільки кожен образ відповідає певній проблемі із історії розвитку суспільства або сьогодення. Пошуки більшої виразності кожної своєї думки спонукають майстра до постійних переробок, додаткового насичення образністю багатьох раніше написаних картин. Байдужим, поспішним поглядом по цих творах не продиришся, а задумаєшся, намагаючись зрозуміти.

Ще однією відомою постаттю Іванківщини є Ганна Верес – народна художниця України, лауреат державної премії України ім. Т.Г. Шевченка, заслужена майстриня народної творчості УРСР. Ганна

Верес володіє поняттям орнаменту, відчуттям кольору. Майстриня продовжує працювати у селі Обухові Іванківського району Київської області. Її ткани рушники, килими та скатерті вже давно відомі і за межами України та часто їх презентують гостям із Італії, Іспанії, Франції, Німеччини [6, 91].

Дані, які засвідчують кількість художників району, не є остаточними, оскільки багато талановитих вихідців з району було евакуйовано після аварії на ЧАЕС. На жаль, назад вони не повернулися і творять або за межами району або ж за кордоном. Але місцевий Будинок Творчості плекає і виховує молодих художників-початківців, які займають одні з перших місць на обласних і всеукраїнських конкурсах в області художньої справи.

Вільне поєднання усіх можливих стилів забезпечило високу якість і популярність робіт Марії Приймаченко, Федора Приймаченка, Василя Скопича, Івана Притики, Григорія Іваненка, Павла Смовжа та інших. Внесок у культурний спадок художньої культури і мистецтва Іванківського району митців є вагомим не тільки у регіональному форматі, але і у всеукраїнському. Їхні роботи відображають суспільно-політичні процеси Іванківського району Київської області в цілому і розкривають проблеми мистецтва, політики, суспільства і особистості та є яскравим доказом талановитості поліських художніх самородків. Кожен з них зміг також стати новатором у цій справі, хоча і по-своєму: ввести нові образи в художнє мистецтво не лише регіону, а й України, художні стилі, в які додано новизну, нові мотиви у працях. Це дає підстави надати їм звання всеукраїнських народних талантів.

Використані джерела

1. Бушак С. Художники-автори українських народних картин типу "Козак Мамай" / С. Бушак // Чумацький шлях. – 2008. – № 5. – С.23-25.
2. Прник Г. Століття великої мисткині: 2009 – рік Марії Приймаченко / Г.Прник // Українська культура. – 2008. – № 12. – С.47-48.
3. Данченко А. С. Народні майстри. Серія: "У світі прекрасного" / А. С. Данченко – К.: Рад. Школа, 1982. – 128 с.
4. Іваненко Г. Чорний клінопис / Г. Іваненко – К.: Задруга, 1997. – 79 с.
5. Муштенко С. Світ, який усі бачили, але так як вона ніхто: [про укр. худож. М.Приймаченко] / С. Муштенко // Українське слово. – 2009. – 11-17 лютого. – С.8.
6. Притика І. Біла лілія / І. Притика – К.: Сталь, 2007. – 141 с.
7. Смовж П. Крізь роки і відстані. Нариси з історії Іванківського району Київської області та про гордість землі Поліської – талановитих людей її / П. Смовж – Іванків – К.: Полісся – телепресінформ – Генеза, 2001. – 480с.
8. Шестакова О. Фантастичний світ Марії Приймаченко: [до 100-річчя від дня народж. укр. худож.] / О.Шестакова // Культура і життя. – 2009. – 29 січня. – С.3.

УДК 008 : 24 : 34 : 241.38 : 340.13 : 39

Віталій Олександрович Радзієвський,
кандидат культурології, доцент Київського
національного університету культури і мистецтва

КРИМІНАЛЬНА СУБКУЛЬТУРА НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ: ВІД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ДО НАШОГО ЧАСУ

У статті розглянуті питання кримінальної субкультури в історичному аспекті. Зокрема, описані проблеми злочинної субкультури Середньовіччя, Нового та Новітнього часу.

Ключові слова: кримінальна субкультура, злочин, середньовіччя, новий час, новітня історія.

In the paper some issues of criminal subculture are considered in the historical perspective. In particular, are described the problems of criminals' subculture in during the middle ages, the new times and the contemporary history.

Keywords: criminal subculture, criminal, the middle ages, the middle ages, the new time, the contemporary history.

Після занепаду Київської Русі на землях України на тривалий час господарями стали іноземці. Навіть землі Київського князівства та Галицько-Волинської держави доволі швидко опинились у скрутному стані. Різні загарбники нав'язували свої звичаї, закони, цінності, стереотипи.

Важливо з точки зору культурології, історичної та інших гуманітарних наук зробити екскурс в українську кримінальну історію від середньовіччя до нашого часу, коли на землях України починали зароджуватись та розвиватись паростки сучасної вітчизняної кримінальної субкультури.

До питань формування кримінальної субкультури побіжно звертались Ю.Александров, В.Анісімов, Ю.Антонян, О.Багрева, А.Бронніков, Д.Виговський, А.Воронцова, В.Горкіна, Н.Денисова, В.Дрьомін, Ю.Дубягін, І.Карпець, Д.Корецький, О.Костенко, Д.Лі, О.Старков, В.Тулєгенов, Г.Хохряков, М.Шакір'янова, В.Чалідзе, В.Шемякіна, Ю.Чуфаровский, В.Южанін та ін.